

22. Там же. – С. 243.
23. Там же. – С. 244.
24. Там же. – С. 244-245.
25. Там же. – С. 248.
26. Там же. – С. 249.
27. Политическая география и современность: региональные и прикладные аспекты. Сб. статей. – СПб, 1991; Taylor P. J., Flint C. Political Geography, World-Economy, Nation-State and Locality. Fourth Edition. Harlow. 2000.
28. Гельман В., Рыженков С. Политическая регионалистика России: История и современное развитие. – М., 1999; Баранов А. В. Методы исследования истории контактных зон в политической географии// Региональный научно-образовательный центр «Новая локальная история» Ставропольского университета. Интернет-конференция, 2004.
29. Дугин А. Философия политики. – М.: Арктогея, 2004.

Коваль М. П., Апелляційний суд Миколаївської області
Туляков В. О., ОНЮА

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ОСОБИСТОСТІ

Відомо, що у сучасних умовах динаміка кримінального права визначає процес постійного становлення та розвитку, відтворення кримінально-правових заборон. При чому слід зазначити що цей процес знаходиться у розвитку відповідно двом концептам: формування правового хаосу, який призводить до безсистемного перенасичення суспільства кримінально правовими заборонами, та нейтралізації останнього шляхом кардинальних (чи інтерпретаційних) змін у правовому регулюванні.

Проте криміногенна і політична ситуація в Україні вимагає скоріше не криміналізації, а декриміналізації антигромадської поведінки і забезпечення за рахунок цього масової толерантності і гармонізації суспільних відносин. Отже структурні зв'язки і взаємозалежності сучасної злочинності і суспільства в умовах формування української державності; негативні тенденції у динаміці злочинності і віктимізації населення, що спостерігаються повсюдно; можлива невідповідність тенденцій криміналізації соціально-психологічним установкам і цінностям певної частини населення України; нездатність існуючої системи кримінальної юстиції безболісно перейти до нових умов діяльності, – передбачають, на наш погляд, необхідність перегляду структури складів Особливої частини КК шляхом декриміналізації значної кількості злочинів невеликої тяжкості, виведення за межі КК штучно криміналізованих цивільно-

правових і господарсько-правових деліктів, і рівною мірою коректного вирішення проблеми створення і застосування спеціальних кримінальних законів (військові, екологічні злочини, злочини проти миру і безпеки людства).

Це визначає наступні тенденції у розвитку кримінального права України:

1. Оптимізація процесу кримінально-правового регулювання, приведення положень КК у відповідність із положеннями Конституції України з урахуванням можливостей конституційної реформи і базових законів, що набрали чинності після прийняття КК (Цивільний, сімейний, Господарський кодекси, законодавство про судову реформу і створення системи адміністративної юстиції).

2. Здійснення процесу криміналізації відповідно до реалій розповсюдженості девіантності у суспільстві і міжнародно-правових зобов'язань України (кримінально-правове регулювання протидії транснаціональній організованій злочинності, тероризму, корупції).

3. Послідовне розширення ідеології відновлювального судочинства (ресторативної юстиції) у кримінально-правових відносинах, диференціація відповідальності і криміналізації діянь відповідно до положення потерпілих від злочинів, забезпечення всемірного кримінально-правового захисту прав і свобод людини і громадянина;

4. Оптимізація системи покарань, легалізація інститутів заходів безпеки, заходів соціального захисту, контролю та інших кримінально-правових заходів;

5. Оптимізація системи санкцій з урахуванням неприпустимості «повороту до гіршого» стосовно осіб, статус яких не дозволяє вирішити питання про диференціацію відповідальності у межах санкцій конкретної статті Особливої частини КК.

6. Удосконалення юридичної техніки (мова закону, кримінально-правовий тезаурус, законодавче визначення правил кваліфікації злочинів, скорочення бланкетних диспозицій й оціночних понять, скорочення спеціальних норм за рахунок оптимізації правового регулювання).

Особливу увагу при цьому слід приділити аналізу перспектив внесення редакційних змін та певної корекції положень діючого КК України в сфері захисту невід'ємних прав особи (і, перш за все, права на життя).

Помітна поширеність злочинів насильницької спрямованості проти життя та здоров'я людини у структурі всієї злочинності, нестабільність їх динаміки, набуття нових негативних якісних характеристик, гранично високий рівень суспільної небезпеки, труднощі їх подолання – це лише небагато з того, що зумовлює нагальну потребу в поглибленому дослідженні вбивств, їх кримінально-правовому і криминологічному аналізі, оцінці комплексу чинників, що їх викликають, розробці шляхів боротьби з ними.

Простежується стійка тенденція до зростання кількості навмисних убивств і тяжких тілесних ушкоджень в Україні. Число таких злочинів, починаючи з 1972 р., зросло більше ніж у 3,5 разів. Щорічно виявляється у середньому понад 4,5 тис. навмисних вбивств і близько 7 тис. тяжких тілесних ушкоджень. Найбільша кількість цих діянь зареєстрована органами офіційної статистики України у 1995 – 1996 рр. Число навмисних убивств у 1996 р. становило 4896. У 2002 р. їх зареєстровано відповідно 4296, у 2003 р. – 4041. Протягом січня – березня 2005р. було скоєно 805 умисних вбивств і замахів на вбивство, 210 згвалтувань і замахів на згвалтування.

Слід зазначити, що серед значної кількості дисертаційних досліджень, які було спрямовано на висвітлення проблем кваліфікації та попередження злочинів проти особи (див. роботи С. Абельцева, Г. Алієва, В. Байкова, М. Валуйської, В. Васильєва, О. Гороховської, Т. Ісаєнкової, М. Короленко, Л. Остапенко, Г. Насимова, С. Нафієва, А. Сасікова, А. Стрельнікова, В. Тройніна, О. Ярошенко, та ін.) [1] мова, як правило, йде про необхідність послідовного ускладнення диспозицій кримінально-правових заборон щодо відповідальності за навмисні вбивства, розширення переліку кваліфікованих ознак, ускладнення юридичних конструкцій та правил кваліфікації злочинів.

Це певним чином відповідає існуючим правовим традиціям наукового пошуку та аналізу у нашій правовій родині. Проте, розширення підстав кримінально-правової заборони і подальша деталізація окремих складів Особливої частини, а також конструювання принципово нових складів і розділів Особливої частини КК повинні сприйматися вкрай обережно. Введення сукупності якісно нових кримінально-правових заборон, що базується на формально-логічному аналізі системи суспільних відносин, не завжди однозначно сприймається суспільством. В умовах, коли, так чи інакше, сфера кримінальної активності впливає на образ життя не менш ніж третини населення України, казати про підтримку нових агресивних заборон «натхненним» електоратом було б дещо наївно.

Висловимо ще одне міркування. Диверсифікація норм Особливої частини цілком здатна на певний період паралізувати діючу системи слідчих органів (і без того таких, що відчувають постійну нестачу кваліфікованих кадрів), додатково сприяючи посиленню криміногенності суспільних відносин.

Такий підхід вимагає послідовного розвитку ідей про уніфікацію кримінально-правових заборон, що стосуються захисту прав особистості, вирішення питання щодо скорочення в Особливій частині КК значної кількості норм, які передбачають кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані із спричиненням смерті людини.

Найбільш радикальним вирішенням такого питання було б відмовлення від диверсифікації відповідальності за навмисне спричинення смерті іншій особі в залежності від характеристик родового об'єкту злочину.

Компаративний аналіз кваліфікованих ознак вбивств за законодавством різних країн [2] свідчить про те, що, криміналізація кваліфікованих видів вбивств залежить від ступеня розвитку приватно-правової сфери в суспільстві та історичних традицій.

Так, законодавство більшості країн континентальної Європи, та похідне від них законодавство країн Азії, виходячи із принципу рівності громадян перед законом та особливої цінності життя людини, пов'язують кваліфіковані види вбивств лише із окремими особистими характеристиками потерпілих та заздалегідь усвідомленим умислом. Законодавці Австрійської республіки, Китайської народної республіки, Данії, Швеції, маючи на увазі виключне значення та цінність особистого життя людини як об'єкту кримінально-правової охорони, взагалі не розподіляють відповідальність за скоєння кваліфікованих та простих складів вбивства. Тобто враховуючи виключну цінність життя особи, усі склади вбивств за виключенням привеліюваних віднесено до тяжких.

Ця позиція, на наш погляд, більш зручніше відповідає положенням Загальної декларації прав людини, ст. 3 якої стверджує, що «кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканість», та сприяє реалізації принципу рівності громадян перед законом. Можливо, що й українському законодавцю в процесі перебудови діючого Кримінального кодексу варто визначитися із подібним підходом.

Що ж стосується криміналізації окремих вчинків виходячи із мотивів та мотивації їхньої діяльності [3], то вважаємо за доцільне при формуванні тезаурусу в Загальній частині КК виділити й визначити в основні види мотивів злочинів з метою їхнього врахування при призначенні покарання та кваліфікації злочинів.

Видається, що такого роду підхід є найпривабливішим для епохи постіндустріального суспільства, що звільняється від стереотипів минулого і бере все найкраще і перевірене часом з метою найефективнішого і найраціональнішого управління поведінкою людей. Інакше і бути не може.

Література:

1. Див., наприклад: Абельцев С. Н. Корысть и насилие в тяжких преступлениях против личности: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – М., 1997; Короленко М. П. Квалификация і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – 20 с.; Валуйська М. Ю. Кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. 12.00.08 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 19 с. Нафиев С. Х. Корыстное убийство Понятие, виды, квалификация, уголовно-правовые и криминологические аспекты: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 Челябинск, 1999, та ін.

2. Див.: Уголовный кодекс Испании – М.: Зерцало, 1998 – С. 51; Уголовный кодекс ФРГ – М.: Зерцало, 2000 – С. 127; Уголовный кодекс Австрии – М.: Зерцало, 2001. – С. 43; Уголовный кодекс Швейцарии – М.: Зерцало, 2000 – С. 45; Уголовный кодекс Франции – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002 – С. 170-171; Уголовный кодекс Дании – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 183; Уголовный кодекс Швеции – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 183; Уголовный кодекс Республики Сан-Марино – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002 – С. 119; Уголовный кодекс Польши – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 125; Уголовный кодекс Латвийской республики – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 143; Уголовный кодекс Литовской республики – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003 – С. 242; Уголовный кодекс Эстонской республики – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 107; Уголовный кодекс Республики Болгария. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 298; Уголовный кодекс Российской Федерации – М.: Проспект, 2002 – С. 41; Уголовный кодекс Республики Беларусь – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 213; Уголовный кодекс Азербайджанской республики – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 147; Уголовный кодекс Грузии – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 166; Уголовный кодекс Республики Узбекистан – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 136-137; Уголовный кодекс Китайской Народной Республики – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001 – С. 160; Уголовное право зарубежных государств: Особенная часть – учебное пособие / Под ред. проф. И. Д. Козочкина – М.: Камерон, 2004 – С. 12-18.
3. Див.: Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину / Національна академія внутрішніх справ України – К.: Атіка, 2002. – 143с.

Барський В. Р., ОНЮА

ПРАВОВІ АКТИ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

На сучасному етапі розвитку України місцеве самоврядування отримало значення інституту, який визначає майбутнє демократичної правової держави. Це підкреслив у своєму інаугураційному виступі Президент України В. А. Ющенко, говорячи «про націю самоврядних громад» [1].

Зростаюча роль місцевого самоврядування вимагає оновлення муніципального законодавства, що обумовлює необхідність всебічного дослідження як нових правових інститутів, так і тих, які існували раніше, і в сучасних умовах одержали новий зміст. Одним з таких інститутів є правотворчість органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Правові акти рад народних депутатів та їх виконавчих органів (місцевих органів влади в СРСР) активно досліджували радянські правознавці [2]. Однак, положення та висновки, які містяться у наукових роботах того періоду, лише частково можуть бути застосовні в сучасних умовах до правових актів